

Review article

Çevresel Performans Endeksi ve Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri Kapsamında Ülke Karşılaştırması: Türkiye ve İsviçre Örneği

Country Comparison Within the Scope of Environmental Performance Index and Sustainable Governance Indicators: The Case of Turkey and Switzerland

Nahit Bek *

Measurement, Selection and Placement Center, Çanakkale, Turkey

Özet

Küreselleşmenin her alanda etkisini gösterdiği 21. yüzyılda birçok çevresel problemin etkisi de küresel boyutlardadır. Ülkelerin çevresel problemler karşısında göstermiş olduğu reaksiyonlar ile geliştirdikleri çözümler, ulusal ve uluslararası kuruluşlarca izlenmektedir. Bu bağlamda birçok kurum düzenli olarak çevresel raporlar yayınlamaktadır. Yale Üniversitesi ve Bertelmanns Vakfı bu kurumlar arasındadır. Her iki kurumunda yayınlamış olduğu çevre raporlarında İsviçre ilk sırada yer alırken Türkiye gerilerde yer almaktadır. Bu çalışmada İsviçre ve Türkiye'nin çevresel performansı incelenerek iki ülkenin karşılaştırması yapılmıştır. Ayrıca Türkiye'nin çevresel göstergeleri ele alınarak düşük sıralarda yer almasının nedenleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın hazırlanmasında nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmıştır. Literatür taraması ve döküman analizi çalışmada başvurulan yöntemlerdendir. Elde edilen veriler nitel veri analiz programı olan Maxqda ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak çevresel göstergeleri oluşturan birçok kriterde Türkiye'nin gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı görülmüştür. Çevresel bağlamda Türkiye'nin alt sıralarda yer almasına neden olan eksiklikler tespit edilerek çözüm önerileri geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Çevre Sorunları, Çevresel gösterge, Türkiye, İsviçre.

Abstract

The impact of many environmental problems In the 21st century, where globalization has shown its influence in every field is global size. The reactions developed by countries in response to environmental problems are monitored by national and international organizations. In this context, many institutions regularly publish environmental reports. Yale University and the Bertelmanns Foundation are among these. By both institutions which was published the report Switzerland in the first place, while Turkey is backward. This study examined the environmental performance of Switzerland and Turkey. The comparison of the two countries was made. It has also tried to be determined the reasons for the Turkeys ranking by considering environmental indicators in Turkey. Qualitative research methods were used in the preparation of the study. Literature review and document analysis are among the methods used in the study. The data obtained were analyzed with the qualitative data analysis software Maxqda. As a result, it has been seen by many environmental indicators that Turkey's lagging behind the developed countries. Deficiencies were identified which is causing Turkey's low ranking and solution suggestions developed.

Keywords: Environment, Environmental problems, Environmental index, Turkey, Switzerland.

Received: 16 September 2019 * **Accepted:** 09 December 2019 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/ijiasos.2019.216.1>

* Corresponding author:

Nahit Bek, Measurement, Selection and Placement Center, Çanakkale, Turkey.
Email: nahitbek@gmail.com

GİRİŞ

Çevre, yıllarca insanlar tarafından kaynak olarak görülmüş, sınırsızca kullanılmış ve bu sınırsız tüketim neticesinde çevre sorunları baş göstermeye başlamıştır. Sürekli olarak gelişen teknolojiler beraberinde hammadde tüketimini de arttırmıştır. Doğanın hammadde kaynağı olarak görülmesi çevrenin tahrip edilmesinin başlıca nedenleri arasındadır. Günümüzde sürekli olarak artan insan nüfusu ve bunun paralelinde artan doğal kaynakların tüketimi, çevre sorunlarına küresel bir boyut kazandırmıştır. Sürekli olarak gelişme eğiliminde olan sanayileşme ile birlikte doğal kaynaklardan yararlanma oranı artış göstermektedir. Sanayileşmenin doğal kaynakları hammadde olarak kullanımı neticesinde çevreye vermiş olduğu zarar üretim süreci neticesinde meydana çıkan atıklarla birlikte daha da tehlikeli boyutlara ulaşmaktadır. Küresel ısınma, ozon tabakasının incilmesi, aşırı nüfus artışı, asit yağmurları ve nükleer atıklar nedeniyle hava, su ve toprağın kirlenmesi küresel ölçekteki sorunlar haline gelmiştir. Çevreyi ve insan sağlığını tehdit eden çevre sorunları uluslararası örgütlerin gündeminde yer almaya başlamıştır. Küresel boyut kazanan çevre sorunlarının çözümü için uluslararası boyuttaki ilk önemli konferans 1972 yılında Stokholm'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı olmuştur. “Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı-Habitat I (1976)”, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından Ortak Geleceğimiz Raporu'nun (Brundtland Raporu) yayınlanması, 1992 yılında gerçekleştirilen Rio Toplantısı (Gündem 21), İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (1992), 1994 yılında Kahire'de gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler nüfus ve Kalkınma Konferansı (ICDP)”, 1996 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen “Habitat II”, 1997 yılında New York'ta düzenlenen “Rio +5” toplantısı, 1997 yılında Japonya Kyoto'da kabul edilen Kyoto Protokolü ve 2002 yılında Johannesburg'da gerçekleştirilen “Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi” vb. uluslararası boyutta çevre sorunlarının çözümü için gerçekleştirilen toplantı ve imzalanan protokollerin başlıcalarıdır. Günümüzde çevre sorunlarına yönelik çözüm arayışları devam etmekle birlikte çevre sorunlarına karşı ülkelerin geliştirmiş oldukları stratejiler ve yöntemlerde gündem oluşturmaktadır. Uluslararası ve ulusal toplantılar ve organizasyonlara taraf olmanın yanı sıra ülkelerin çevresel boyutta sergilediği performanslarda uluslararası boyutta önem arz etmektedir. Bir ülkenin gelişmişlik ve çağdaşlık düzeyinden bahsederken sadece ekonomik ve sosyal göstergeler değil çevresel göstergelerde üzerinde durulan kriterler arasındadır. Bu kapsamda uluslararası kuruluşların ve saygın akademik platformların düzenlemiş olduğu resmi raporlar ülkeler tarafından dikkate alınmaktadır.

Bilimsel kuruluşların ve uluslararası örgütlerin yayınlamış olduğu raporlar çevre sorunlarını gidermek veya iyileştirmek amacıyla bir araya gelen ülkelerin gündem belirlemede de etkili olmaktadır. Bu bağlamda dünyanın önde gelen üniversitelerinden birisi olan Yale Üniversitesi'nin hazırlamış olduğu *Çevresel Performans Endeksi (Environmental Performance Index, EPI)* ve Bertelmann Vakfı'nın (Bertelsmanns Stiftung) hazırladığı *Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri (Sustainable Governance Indicators (SGI))* ortaya koyduğu verilerle yol gösterici bir niteliğe sahiptir.

EPI ve SGI verilerinden hareketle çevre performansı sıralamasında ilk sırada yer alan İsviçre ve 108. sırada yer alan Türkiye karşılaştırılmadan önce kısaca her iki ülkenin de çevre konusunda nasıl bir gelişme kaydettiğine bakmakta yarar vardır.

Türkiye ve İsviçre’ de Çevre Mevzuatı

Türkiye’de çevre yönetimi yakın bir tarihe kadar farklı kurumların yetkisinde olup farklı mevzuatlar ile belirlenmiştir. Türkiye’de çevre mevzuatı ile ilgili temel gelişme 1983 tarih ve 2873 sayılı Çevre Kanunu’nun yürürlüğe girmesidir (Gürseler, 1999:820). Türk çevre hukukunda ilk modern düzenleme olarak kabul edilen bu kanunun amacı: “*çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, doğal kaynakların en uygun şekilde kullanılması, su, toprak ve hava kirlenmesinin önlenmesi ile çevrenin korunması için alınacak önlemlerin ekonomik ve sosyal kalkınma ilkeleri ile uyumlu olması*” olarak belirtilmiştir (1983 Tarih ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu). Çevre Kanunu’nun çıkarılmasının müteakibinde kamu yönetiminde bakanlık düzeyinde bir yapılanmaya gidilerek Çevre Bakanlığı kurulmuştur. Günümüzde ise çevre ile ilgisi münasebetiyle “şehircilik” de aynı çatı altına alınarak Çevre ve Şehircilik Bakanlığı adı altında bir yapılanma mevcuttur (Şengün, 2015:110). Birleşmiş Milletler (BM) ve Avrupa Birliği (AB) gibi uluslararası kuruluşlar ile Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) gibi Türkiye’nin de yer aldığı uluslararası oluşumların çevrenin korunması yönünde gerçekleştirdiği faaliyetler Türkiye’nin de çevre koruma konusunda ilerlemesine katkı sağlamıştır (tarimorman.gov.tr).

Türkiye’nin çevre mevzuatı ve uygulamalar konusunda ilerlemesinde AB Türkiye ilişkileri önemli bir rol oynamaktadır. Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu’nun (AET) kurulmasından bir yıl sonra, 1959 yılında, üyelik başvurusunda bulunmuştur (Özer, 2009: 90-91). 1999 yılında gerçekleştirilen Helsinki Zirvesi ile de Türkiye AB’ne aday ülke olarak kabul edilmiştir (Erdem ve Yenilmez, 2017:108). Türkiye’nin aday ülke statüsüne gelmesi ile birlikte her yıl düzenli olarak yayınlanan AB ilerleme raporlarında siyasi, mali, tarım, adalet ve çeşitli konularda olduğu gibi çevre konusunda da yapılması gerekenler önemli ölçüde yer almaktadır (www.mfa.gov.tr). AB’nin her yıl düzenli olarak yayınladığı ilerleme raporlarında sıkça bahsi geçen “sürdürülebilir çevre yönetimi”, “Çevresel Etki Değerlendirilmesi” gibi konular ilerleme raporları doğrultusunda değerlendirilerek mevzuatta yer almaya başlamıştır. Bu durum AB’ne üyelik yolunda aday ülke olan Türkiye’de çevre politikalarının belirlenmesinde AB uyum kriterlerinin önemli rol oynadığını göstermektedir (AB İlerleme Raporu, 2000: 46-47). Dolayısıyla Türkiye’nin çevre mevzuatında meydana gelen değişiklikler ve çıkartılan koruma/kullanma yasaları AB ile paralellik sergilemektedir (Çokgezen, 2007:106). Ayrıca Türkiye üyesi olduğu uluslararası kuruluşlar ve AB’nin çevre politikaları ile ulusal çevre mevzuatını uyumlu hale getirmek için çalışmalarına devam etmektedir. Yasal düzenlemelerde AB ve gelişmiş ülkelerin mevzuatıyla belirli düzeyde bir benzerlikten söz etmek mümkündür. Ancak çevre eğitimi konusunda Türkiye’nin yeterli düzeyde olmadığı yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Candaş ve Karataş 2017

yılında yaptıkları bir araştırmada Türkiye’de çevre eğitimi konusunda eksiklikler olduğunu ortaya koymuşlardır (Candaş ve Karataş, 2017:157).

İsviçre, resmi adıyla İsviçre Konfederasyonu 26 kantondan oluşan federal bir cumhuriyettir (İsviçre Konfederasyonu Anayasası, 1999:m.1). İsviçre Konfederasyonu tarafından 1970’lerde teşvik edilen önemli çevre politikaları kantonlar¹ ve belediyeler tarafından uygulanmaktadır (OECD, 2018:2). İsviçre çevre mevzuatı dayanağını İsviçre Federal Anayasası’ndan almaktadır. İsviçre parlamentosu anayasadan aldığı dayanakla farklı federal yasalar çıkartmıştır (Romy ve Dürig, 2017:01). Bunlardan bazıları; 1983 tarihli Federal Çevre Koruma Kanunu (Federal Environmental Protection Act of 1983 (EPA)), 1991 tarihli Federal Su Koruma Kanunu (Federal Water Protection Act of 1991 (WPA)), 1991 tarihli Federal Orman Kanunu (Federal Forest Act of 1991 (ForA)) ve benzeri kanunlar bulunmakla birlikte Federal sistemin benzeri düzenlemeleri kabul edeceği de yasalarla belirtilmiştir (Romy ve Dürig, 2017:02). 1983 tarihli Federal Çevre Koruma Kanunu’nun amacı “*insanları, hayvanları, bitkileri ve bu canlıların yaşadıkları doğal çevreyi zararlı etkilere karşı korumak ve doğallığını sağlamaktır*” (EPA, 1983:1) olarak belirtilmiştir. Ayrıca, EPI verilerine göre İsviçre çevre politikası başlığında 2. sırada yer almaktadır (<https://www.sgi-network.org/2018/Switzerland>, 2018:1). İsviçre çevrenin korunmasında yasal düzenlemelere bağlı kalmakla yetinmeyip teknolojik yeniliklerden de faydalanarak yenilikçi çözümler üretmek üzere çalışmalarda yürütmektedir. Son olarak, küresel ısınmanın etkilerini yavaşlatmak için güneş ışınlarını yansıtan ve atmosferdeki karbonu emen jeomühendislik teknolojilerini geliştirme önerisini Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın gündemine taşımaktadır (İklimhaber, 2019:1). Bu durum İsviçre’nin çevre mevzuatına uygun bir şekilde politikalar belirleyip bu politikalar doğrultusunda hareket ettiğini göstermektedir. Ayrıca İsviçre eğitim sisteminde çevre eğitimine önem vermektedir. 1980’li yıllarda yükseköğretimde çevre ile ilgili programlar açılmaya başlanmıştır. Doksanlı yıllarda disiplinlerarası araştırma programların desteklenmeye başladığı İsviçre’de çevre teknolojileri ve çevre eğitimi konuları öncelikli programlar arasında yer almıştır (Verfasserin, 2000:6-7).

Her iki ülkenin de çevre mevzuatına bakıldığı zaman yasalar ve yürürlüğe girme tarihleri arasında benzerlikler görülmektedir. Hem Türkiye’de hem de İsviçre’de yürürlükte olan çevre kanunları benzer amaçlar doğrultusunda hazırlanmış kanunlardır. Türkiye ve İsviçre’de çevre kanununun yürürlüğe giriş tarihleri 1983 olmak üzere aynı yıldır. Yine benzer şekilde her iki ülkenin çevre mevzuatında orman kanunu ve su kanunu gibi benzer yasal metinler bulunmaktadır. Ancak mevzuatta belirli kanunlara yer vermek çevrenin korunması adına tek başına yeterli olmamaktadır. Görüldüğü üzere her iki ülkede benzer kanunlar mevzuata yer alırken İsviçre’nin çevre performansı göstergeleri listesinde yer aldığı sıralama ile Türkiye’nin yer aldığı sıralama arasında ciddi bir fark bulunmaktadır.

¹ Kanton: Bir ülkenin idari ya da sınırsal alt birimlerinden her birine verilen addır. İsviçre’de konfederasyonu oluşturan devletlerden her biri.

Çevresel Performans Endeksi (Environmental Performance Index, Epi) ve Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri (Sustainable Governance Indicators (SGI))

Çevresel verilerin dikkatli bir şekilde belirlenmesi ve etkin çevre politikaları oluşturulması için temel sağlamayı hedefleyen çevresel performans endeksi, Yale Üniversitesi, Kolombiya Üniversitesi ve Dünya Ekonomik Forumu ortaklığıyla hazırlanmaktadır (EPI, About the EPI, 2018:1) 2006 yılından itibaren yayınlanmakta olan çevresel performans endeksi 24 konu başlığından oluşmaktadır. Bu başlıklar 10 kategori altında toplanmıştır. Değerlendirmeye tabi tutulan bu kategoriler: hava kalitesi, su temizliği, ormanlar, ağır metaller, bioçeşitlilik, balıkçılık, iklim ve enerji, hava kirliliği, su kaynakları ve tarımı kapsamaktadır (EPI, executive summary, 2018:1).

Çevresel performans endeksi 180 ülkenin çevresel verilerini ortaya koyan, ülke verilerini birbirleriyle karşılaştırmayı, analiz etmeyi sağlayan nicel bir temel ortaya koymaktadır. Çevrenin korunmasına daha ampirik bir yaklaşım sorunların tespit edilmesini kolaylaştırmaktadır. (EPI Report, 2018:1). On yılı aşkın bir süredir yayınlanan Çevresel Performans Endeksleri yıllar arasındaki verilerin karşılaştırılması sonucunda çevre sağlığı ve doğal kaynakların korunması noktasında dünyadaki gelişmenin seyrini ortaya koymaktadır. Bu açıdan da ayrıca bir öneme sahip olan Çevresel Performans Endeksi, sorunların tespitinde yol gösterici olması özelliğiyle de önemini arttırmaktadır.

Sürdürülebilir Yönetişim Göstergeleri (SGI) demokrasi, tarım, sosyal yaşam ve çevre gibi birçok alanda raporlar hazırlayan Bertelmans Vakfı tarafından hazırlanmış ülke verilerinden oluşan raporlardır. Ülkelerin çevre politikalarını oluşturan bileşenler hakkında istatistiksel veriler içeren SGI, içlerinde Türkiye ve İsviçre’inde yer aldığı 41 ülkede faaliyet göstermektedir (SGI, 2018:6). SGI’ların hazırlanmasında öncelikli olarak her ülke için ayrı ayrı uzmanlar resmi verilerden hareketle raporlar oluşturmaktadır. İkinci bir uzman aynı ülke ile ilgili bir rapor hazırlayarak bu iki raporun karşılaştırılması yapılmaktadır. Vakıf bünyesindeki koordinatörler bu raporları ve ülke verilerini karşılaştırarak 1 ile 10 arasında değişen puanlamayı yapmakta ve bu şekilde devam eden 6 aşamalı bir süreçten sonra o ülkenin çevre politikasına ait rakamsal tablo ortaya çıkmaktadır (About the SGI, 2018:1). Birçok ülke, üniversiteler ve çeşitli kuruluşlarca takip edilen sürdürülebilir yönetim göstergeleri çevresel politikalar alanında da 2014 yılından itibaren her yıl gösterge hazırlamaktadır (Time series, 2018:1)

YÖNTEM

Araştırma yöntemleri nicel ve nitel yöntemler olmak üzere ikiye ayrılır. Bu çalışmada nitel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Kapsayıcı bir terim olan nitel araştırma tanımlama, çözme, yorumlama ve anlamlı ilgi terimler bulmaya çalışan teknikleri içeren süreçler bütünüdür (Sharan, 2015:13). Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden döküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında değerlendirilen ülkelerin yasal metinleri, çevre uygulamaları, Yale

Üniversitesi'nin yayınlamış olduğu çevresel performans göstergesi ve Bertelsmann Vakfı tarafından hazırlanan Sürdürülebilir Yönetişim Göstergelerinden hareketle çalışma kapsamında incelenen ülkelerin (İsviçre ve Türkiye) çevresel açıdan değerlendirilmeleri karşılaştırılmıştır.

Sürdürülebilir Yönetişim Göstergelerinde ülkeler temel olarak 9 başlık altında değerlendirmeye tabii tutulmuştur. Değerlendirme sonuçlarına göre 0 ile 10 arasında puanlar verilerek ülkelerin çevresel performansları çıkarılmıştır. "0" puan en düşük puan olarak ele alınırken "10" puan ise en yüksek puan olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca iki ülkenin bahsi geçen alanlarda karşılaştırılması yapılırken; 0-4 puan aralığı "düşük", 4-6 puan aralığı "orta" ve 6-10 puan aralığı "yüksek" olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde ülkelerin hangi kriterlerde benzer hangi kriterlerde farklı not aldıkları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Bu karşılaştırmada verilerin analizi Maxqda veri analizi programı ile sağlanmıştır. Değerlendirilen kriterler Maxqda programına kod sistemi olarak yansıtılmış olup her koda ayrı bir renk atanmıştır.

Bulgular

2018 yılı Çevresel Performans Endeksi (ÇPE) sonuç tablosu 180 ülkenin üç ana kriterde puanlarını göstermektedir. Bu tabloda yer alan başlıklar: çevresel performans endeksi, çevresel sağlık ve ekosistemin canlılığıdır. 100 tam puan üzerinden puanlamanın yapıldığı tabloda İsviçre; ÇPE'de 87.42, çevresel sağlıkta 93.57 ve ekosistemin canlılığı kriterinde ise 83.32 puan alarak birinci sırada yer almaktadır. Buna karşın Türkiye ise ÇPE'de 52.96, çevresel sağlıkta 71.56 ve ekosistemin canlılığında 40.57 puan alarak 108. Sırada yer almaktadır (EPI Results, 2018:1-2). Öte yandan sürdürülebilir yönetim göstergelerinde de değerlendirmeyi oluşturan farklı kriterlere yer verilmiştir. Bu kriterler; çevre politikası, enerji verimliliği, sera gazı emisyonu, partikül madde, su kullanım, atık üretimi, geri dönüşüm, biyoçeşitlilik ve yenilenebilir enerji olmak üzere 9 başlıkta belirlenmiştir.

Tablo 1. Türkiye İsviçre'nin Puan Tablosu

Kriter/Ülke	Türkiye	İsviçre
Çevre Politikası	4.0	9.0
Enerji Verimliliği	8.6	10
Sera Gazı Emisyonu	7.8	7.6
Partikül Madde 1	1.8	8.5
Su Kullanımı	5.7	8.4
Atık Üretimi	6.2	3.0
Geri Dönüşüm	2.4	6.2
Biyo Çeşitlilik	1.0	4.5
Yenilenebilir Enerji	3.4	5.5

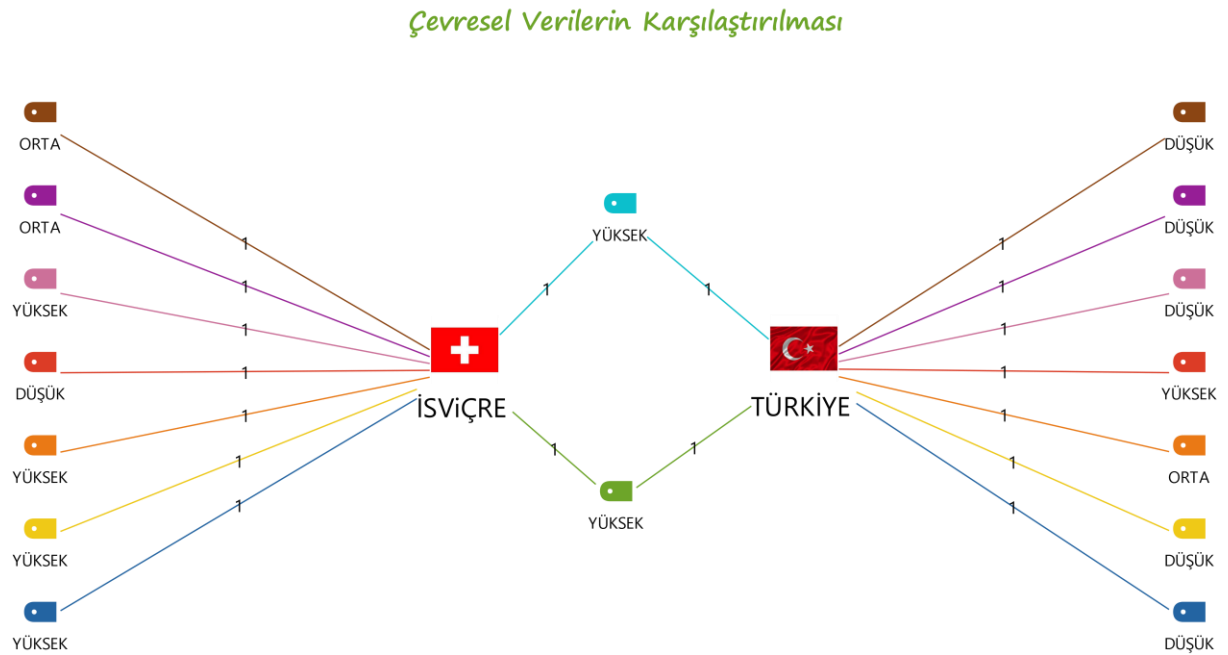
¹ Partikül madde: sürtünme, bölünme, erozyon, yoğunlaşma veya tam yanmama gibi nedenlerle oluşan parçacıklardır. Bu parçacıkların havada asılı kalması ve hava dolaşımına dahil olması hava kirliliğine yol açmaktadır.

Tablo 1’de Türkiye ve İsviçre’nin 9 başlık altında aldığı puanlar yer almaktadır. 10 tam puan üzerinden yapılan puanlama işleminde tabloda yer alan kriterler üzerinden Türkiye ve İsviçre’nin aldığı puanlar gösterilmektedir.

Sürdürülebilir Yönetişim Göstergelerinde ülkelerin çevre notlarını oluşturan kriterler aynı zamanda Çevresel Performans Endeksi hesaplanırken değerlendirmeye tabi tutulan temel kriterler arasındadır. Bu nedenle ortak verilerden yararlanılarak tek bir tablo üzerinde değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Tablo 02’deki renkler, karşısında yer alan ifadeyi simgelemektedir. Dolayısıyla İsviçre ve Türkiye’ye ait verilerin karşılaştırmasını gösteren Şekil 01 aynı renkler ile kodlanmıştır.

Tablo 2. Kod sistemi

Kod Adı	Tanımlanan Renk
Çevre politikası	Mavi
Enerji verimliliği	Yeşil
Sera gazı emisyonu	Turkuaz
Partikül madde	Sarı
Su kullanımı	Turuncu
Atık üretimi	Kırmızı
Geri dönüşüm	Pembe
Biyo çeşitlilik	Mor
Yenilenebilir enerji	Kahverengi

Şekil 1. İsviçre ve Türkiye Verilerinin İki Vaka Modeli İle Gösterimi

Şekil 1’de Türkiye ve İsviçre’nin çevre puanları karşılaştırılmıştır. İki ülkenin karşılaştırılması yapıldığı için çift vaka modeli tercih edilmiştir. Çalışmanın yöntem kısmında bahsettiğimiz puan aralıklarına göre “düşük”, “orta” ve “yüksek” ifadeleri ilgili kritere denk gelen renkler ile gösterilmiştir. Şekil 1’e göre; yenilenebilir enerji ve biyo çeşitlilik kriterlerinde İsviçre orta not alırken Türkiye düşük not almıştır. Partikül madde ve çevre politikaları başlıklarında İsviçre’nin notu yüksek iken Türkiye’nin notu düşük seviyesinde kalmıştır. Geri dönüşüm konusunda İsviçre yüksek not alırken Türkiye düşük not almıştır. Su kullanımında Türkiye’nin notu orta iken İsviçre’nin yüksektir. Türkiye’nin atık üretimi başlığında yüksek not aldığı görülürken İsviçre’nin notunun düşük olduğu görülmektedir. Enerji verimliliği ve sera gazı emisyonu başlıklarında ise her iki ülkenin de yüksek puan aldığı görülmektedir.

Ülkelerin tüm puanlarının ortalamasına bakıldığı zaman İsviçre 7,9 Türkiye ise 4,3 puan almıştır. Türkiye’nin iki kriter dışında genel olarak düşük puanlara sahip olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Türkiye’nin 9 kriter üzerinden yapılan puanlamada sadece 2 kriterden yüksek not aldığı diğer kriterlerde orta ve düşük derecede kalması çevresel performansı belirleyen birçok kriterde yeterli olmadığını göstermektedir. Buna karşın İsviçre’nin bir kriter hariç diğer kriterlerde yüksek ve orta derecede puanlar alması çevre yönetimi konusunda birçok açıdan ileri seviyede bir ülke olduğunu göstermektedir.

Yasal düzenlemeler ışığında bakıldığında hem İsviçre’nin hem de Türkiye’nin çevre mevzuatında çevre kanunu, orman kanunu ve su kanunu gibi birçok yasal metin bulunmaktadır. Her iki ülkenin çevre mevzuatı dayanağını anayasadan almaktadır. Türkiye Cumhuriyeti anayasası 56. maddesinde, İsviçre Federal Anayasası’nın ise 74. maddesinde çevreden bahsetmektedir. Her iki ülkede de bakanlık düzeyinde bir teşkilatlanma mevcuttur. Ayrıca İsviçre Federal Meclisinde çevre düzenlemesi ve enerji komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisinde çevre komisyonu adı altında komisyonlar yer almaktadır. İdari yapılanmalarda ve yasal düzenlemelerde yer alan bu gibi benzerliklerden hareketle iki ülkenin çevresel göstergelerindeki farklılığın mevzuattan kaynaklanmadığını söyleyebiliriz.

Mevzuatta yer alan benzerlikten hareketle çevresel performans göstergeleri sonuçlarındaki farklılığı yasa koyucuların ve vatandaşların yasalara uygun hareket ediyor olması ile açıklayabiliriz. Ayrıca literatürde yer alan çalışmalar Türkiye’de çevre eğitimi konusunda eksiklikler olduğunu ortaya koymaktadır. İsviçre özellikle 80’li yıllar itibarıyla eğitim sisteminde çevre eğitimine yer vermeye başlamıştır. İki ülkenin çevresel performansını belirleyen temel etkenlerin yasaların uygulanmasındaki farklılıklar ve İsviçre’de çevre eğitimine gerekli önem veriliyor iken buna karşın Türkiye’de çevre eğitimine yeterli önemin verilmiyor olması diyebiliriz. Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle Türk eğitim sisteminde çevre eğitimi konusunda bir boşluğun olduğu görülmektedir. Çevre eğitiminden

yeterli olmadığı toplumlarda çevrenin korunması hususunda yeterli tedbirlerin alınamaması ve yasaların gerektiği gibi uygulanmaması beklendik bir sonuçtur. Bunu gidermenin temel yollarından birisi eğitim sisteminde çevre konusuna önem verilerek, duyarlı nesillerin yetişmesini sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Candaş, Zeynep & Karataş, Ayla (2017) “Türkiye’de 1996-2016 Yılları Arasında Çevre Eğitimi Alanında Yapılan Çalışmaların İçerik Analizi” Fen Bilimleri Öğretim Dergisi C.5,S.2, s.143-159
- Çokgezen, Jale (2007), “Avrupa Birliği Çevre Politikası ve Türkiye”, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 23:2, 91-115.
- Erdem, Mehmet Samet & Yenilmez, Füsün (2017), “Türkiye’nin Avrupa Birliği Çevre Politikalarına Uyum Sürecinin Değerlendirilmesi” Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 4(2), 91-119
- Gürseler, Güneş (1999), “Türkiye’de Çevre Hukuku” Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1999/3
- Merriam, Sharan B. (2015), Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber, Nobel Akademik Yayıncılık
- Sustainable Governance Indicators, (2018) “Policy Performance and Governance Capacities in the OECD and EU” Bertelsmann Stiftung
- Şengün, Hayriye (2015), “Türkiye’de Çevre Yönetimi ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Uygulamaları” Stratejik Public Management Journal, Issue No :01
- Özer, M. Akif (2009), “Avrupa Birliğine Tam Üyeliğin Eşiğinde Türkiye” Yönetim Ve Ekonomi Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, Manisa
- Ute Woschnack, (2000) “Environmental Education in Switzerland” ETH Zürich, Professur für Mensch-Umwelt-Beziehungen, Volume.2
- Türkiye’nin Katılım Yönünde İlerlemesi Üzerine Komisyon “2000 Yılı Düzenli Raporu” 09.08.1983 Tarih ve 2872 Sayılı Çevre Kanunu
- 18 April 1999, Federal Constitution of the Swiss Confederation
- 07 November 1983, Federal Act on the Protection of the Environment (Environmental Protection Act, EPA)

İnternet Kaynakları

- About the SGI, 2018, <https://www.sgi-network.org/2018/Methodology> (02.09.2018)
- EPI Results, 2018, https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-topline?country&order=field_epi_rank_new&sort=asc (07.09.2019)
- EPI Report, 2018, <https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-report-2018/executive-summary> (31.08.2019)
- EPI Results, 2018, <https://epi.envirocenter.yale.edu/epi-report-2018/chapter-3-results> (31.08.2019)
- <https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Belgeler/Uluslararası%20Kurulu%20Flar/IPCC%20TR.pdf> (27.08.2019)
- Time series, 2018, https://www.sgi-network.org/2018/Time_Series/Environmental_Policies, SGI, (05.09.2019)

- Türkiye'nin Üyeliği Perspektifinden Kaynaklanan Hususlar,
http://www.mfa.gov.tr/data/AB/etki_degerlendirme.pdf (29.08.2019)
- OECD, İsviçre ülke raporu, 2018 <http://www.oecd.org/environment/country-reviews/2451893.pdf>
(30.08.2019)
- Isabelle Romy and Benjamin Dürig, "Environmental Law and Practice in Switzerland: Overview"
[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-596-3045?transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/9-596-3045?transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true) (06.09.2019)
- İsviçre Jeomühendislik Yönetimini BM'nin Çevre Gündemine Taşıyor,
<https://www.iklimhaber.org/isvicre-jeomuhendislik-yonetimini-bmnin-cevre-gundemine-tasiyor/>
(06.09.2019)